

Historia rozwoju technik znakowania tekstu

Patryk Czarnik

Instytut Informatyki UW

XML i nowoczesne technologie zarządzania treścią –
2007/08

Idea znakowania

Prehistoria

Kategorie znakowań

Historia

Historyczne pomysły

Droga do SGML

Droga do XML

Idee SGML i XML

SGML

XML

To jest XML (1)

```
<wykład tytuł="Historia technik znakowania tekstu">
  <slajd tytuł="To jest XML (1)">
    <par>
      XML jest standardem do zapisywania danych
      tekstowych <ważne>wraz z ich strukturą</ważne>.
    </par>
  </slajd>
</wykład>
```

To jest XML (2)

```
<?xml version="1.0" encoding="iso-8859-2"?>
<!-- Komentarz -->
<element_glowny>
  <podelement atrybut='Wartość atrybutu'
    inny-atrybut="123">
    Zawartość tekstowa <elem>i zanurzony element</elem>.
    <element_pusty moze_miec="atrybut"/>
  </podelement>
  Zawartość tekstowa &encja; &#502;
  <![CDATA[x &lt; 5 & x > -5]]>
</element_glowny>
```

Znakowanie tekstu – źródła

- ▶ *Markup* – znakowanie.
- ▶ Źródła: ręczne znakowanie tekstu przeznaczonego do druku.

wytłuszczyć

Hamlet

Być albo nie być, oto jest pytanie.

wcięcie

Znakowanie tekstu – kategorie

- ▶ Znakowanie interpunkcyjne i prezentacyjne.
- ▶ Znakowanie proceduralne.
- ▶ Znakowanie opisowe.
- ▶ Znakowanie referencji.

Znakowanie interpunkcyjne i prezentacyjne

- ▶ Nawet pisząc „płaski tekst” (np. nieformatowany email) używamy znaczników:
 - ▶ znaki interpunkcyjne,
 - ▶ wielkość liter,
 - ▶ odstępy w poziomie i pionie,
 - ▶ „ręczne” wypunktowania, numeracje itp.
- ▶ Informacja ta może być wykorzystana do odtworzenia (także automatycznego) struktury tekstu.

Znakowanie proceduralne

- ▶ Znaczniki powodują określone zachowanie programu czytającego, zazwyczaj zastosowanie określonego formatowania.
- ▶ Przykłady:
 - ▶ Postscript, TeX,
 - ▶ częściowo LaTeX, np. `\tt`, `\center`,
 - ▶ bezpośrednie formatowanie w Wordzie,
 - ▶ znaczniki HTML takie jak `` czy `
`.

Wady bezpośredniego formatowania

- ▶ Dokument w danej chwili posiada tylko jedno formatowanie, zmiana formatowania wymaga zmian w dokumencie.
- ▶ Brak pewnego sposobu na automatyczne rozróżnienie różnych znaczeniowo fragmentów tekstu o tym samym formatowaniu.
 - ▶ Przykład: zarówno cytaty jak i wyróżnienia oznaczamy kursywą, następnie chcemy wszystkie wyróżnienia oznaczyć pogrubieniem.

Znakowanie opisowe (strukturalne, semantyczne)

- ▶ Znaczniki opisują rolę fragmentów tekstu:
 - ▶ struktura dokumentu (rozdział, paragraf, lista),
 - ▶ znaczenie fragmentów tekstu (definicja, cytata, osoba).
- ▶ Przykłady:
 - ▶ częściowo LaTeX, np. `\section`, `\theorem`,
 - ▶ style w Wordzie,
 - ▶ znaczniki HTML takie jak `<H1>`, `<P>`, `<Q>`, `<DFN>`.

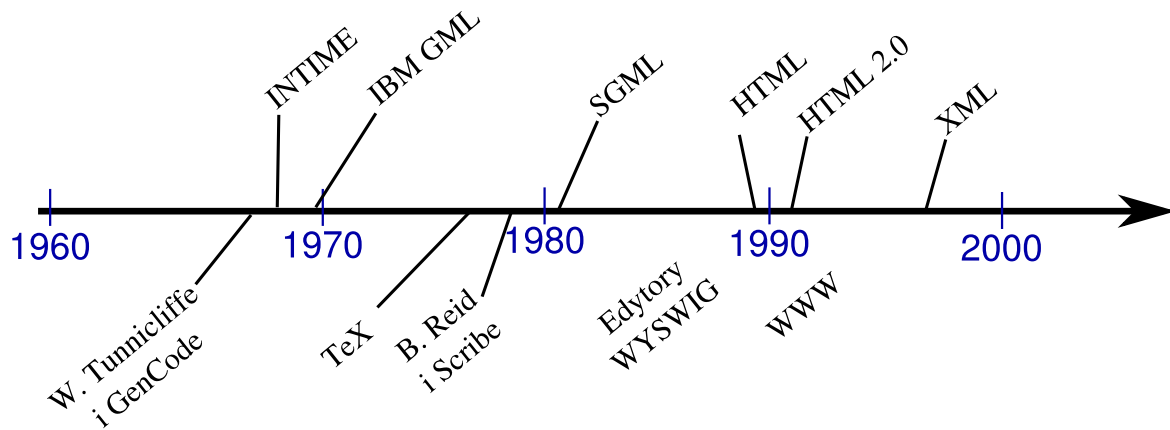
Zalety znakowania opisowego

- ▶ Znajomość struktury znacznie ułatwia analizę i wyszukiwanie (możliwe wyszukiwanie kontekstowe).
- ▶ Możliwość stosowania wielu formatowań do tego samego dokumentu.
- ▶ Możliwość wykorzystania danego formatowania do wielu dokumentów.

Znakowanie referencji

- ▶ Zastosowania:
 - ▶ wstawianie znaków i fragmentów tekstu,
 - ▶ włączanie fragmentów z zewnętrznych źródeł bez kopiowania,
 - ▶ odnośniki do dokumentów i miejsc w dokumentach.
- ▶ Zalety:
 - ▶ możliwa zmiana wstawianych znaków i tekstów w zależności od kontekstu czy wybranego formatowania,
 - ▶ uaktualnianie fragmentów z zewnętrznych źródeł.

Historia komputerowego znakowania tekstu

Znakowanie zorientowane na wygląd

- ▶ Program RUNOFF (1964), następnie nroff i troff w pierwszych systemach UNIXowych.
- ▶ Edytory typu WYSWIG (tekstowe – koniec lat 60-tych, graficzne – lata 80-te).
- ▶ TeX (Donald Knuth, koniec lat 70-tych), LaTeX (początek lat 80-tych).
- ▶ Postscript (połowa lat 80-tych).
- ▶ RTF (1987).

W.Tunncliffe i GenCode

Pierwsze głosy dot. znakowania opisowego

- ▶ 1967 – William Tunncliffe, prezes Graphic Communications Association, podczas spotkania w Canadian Government Printing Office przedstawia ideę oddzielenia zawartości informacyjnej dokumentów od ich formatu,
- ▶ Stanley Rice proponuje użycie uniwersalnych znaczników do znakowania struktury tekstu.
- ▶ Projekt **GenCode** definiuje sposób oznaczania tekstu ukierunkowany na jego strukturę.

B.Reid i Scribe

Alternatywna droga

Brian Reid, pod koniec lat 70-tych opracowuje, a w 1981 przedstawia **Scribe**:

- ▶ język znaczników i system przetwarzania tekstu,
- ▶ wyraźne oddzielenie treści od formatu,
- ▶ idea arkusza stylu,
- ▶ podobno pomysły wzięte pod uwagę przy projektowaniu SGML.

INTIME

INteractive Textual Information Management Experiment

- ▶ Projekt badawczy Charlesa Goldfarba (IBM, koniec lat 60-tych XX wieku),
- ▶ Prototyp zintegrowanego systemu przetwarzania tekstu:
 - ▶ edycja tekstu,
 - ▶ repozytorium dokumentów,
 - ▶ wyszukiwanie.
- ▶ (Oczywiście) obsługa za pomocą konsoli tekstowej i ręcznie wpisywanych poleceń.

Wnioski z projektu INTIME

- ▶ Wyszukiwanie jest efektywniejsze gdy znana jest struktura (znaczenie poszczególnych fragmentów) tekstu.
- ▶ Opracowano heurystykę odgadującą strukturę tekstu, ale zauważono potrzebę oznaczania struktury w źródle.
- ▶ Istniejące (wówczas) języki znakowania tekstu koncentrują się na wyglądzie, a nie strukturze czy znaczeniu.
- ▶ Charles Goldfarb bierze udział w pracach nad standardem GML a później SGML.

GML – Generalized Markup Language

- ▶ Początki: 1969; Charles Goldfarb, Edward Mosher, Raymond Lorie.
- ▶ Powstał jako język makr do edytora IBM SCRIPT:
 - ▶ opisujących strukturę dokumentu,
 - ▶ zamienianych na znaczniki formatujące.
- ▶ Możliwe było rozszerzanie początkowego zbioru znaczników.
- ▶ Narzędzie pozwalało na definiowanie wielu „profilu” wizualizujących dokument.

SGML – Standard Generalized Markup Language

- ▶ Pierwsze wersje robocze w 1980.
- ▶ Standard ISO w 1986.
- ▶ Rozwinięty potomek GML.
- ▶ Domyślnie w SGML znaczniki z trójkątnymi nawiasami.
- ▶ Dopuszczalne także znaczniki jak w GML:

```
:o1
  :li.Ordered lists (like this one),
  :li.Unordered lists, and
  :li.Definition lists
:eol.
```

SGML – Ważne zastosowania

- ▶ Pierwsze szerzej znane zastosowania:
 - ▶ Electronic Manuscript Project, Association of American Publishers, 1987,
 - ▶ CALS – Computer-Aided Acquisition and Logistic Support, US Department of Defense, 1988.
- ▶ HTML 2.0 zdefiniowany jako zastosowanie SGML w 1991.
- ▶ DocBook (początki – 1991).
- ▶ Standardy związane z SGML:
 - ▶ DSSSL – Document Style Semantics and Specification Language,
 - ▶ HyTime – meta-notacja dla linków oraz opis struktur multimedialnych rozciągniętych w czasie.

Ewolucja internetu

1. człowiek ↔ człowiek,
2. człowiek ↔ aplikacja,
3. aplikacja ↔ aplikacja.

Elektroniczna wymiana danych wymaga dobrze określonego, uniwersalnego i taniego w obsłudze standardu.

Dlaczego nie SGML?

Spodziewane użycie SGML:

- ▶ duże scentralizowane systemy przetwarzające dokumenty,
- ▶ przetwarzanie tekstu i publikacje,
- ▶ człowiek ręcznie edytujący dokumenty.

Nowe wyzwania (XML):

- ▶ architektura rozproszona, „lekkie” komponenty,
- ▶ sposób reprezentacji danych
 - ▶ elektroniczna wymiana danych,
 - ▶ bazy danych,
- ▶ dokumenty przetwarzane wyłącznie automatycznie.

World Wide Web Consortium (W3C)

- ▶ Kuźnia standardów internetowych, np.:
 - ▶ HTML – Hyper Text Markup Language,
 - ▶ HTTP – Hyper Text Transfer Protocol,
 - ▶ CSS – Cascading StyleSheets,
- ▶ XML – Extensible Markup Language:
 - ▶ najważniejsza rekomendacja ostatnich lat,
 - ▶ twórcy: Tim Bray (Netscape), Jean Paoli (Microsoft), C.M. Sperberg-McQueen (University of Illinois).
- ▶ Obecnie głównie prace nad standardami związanymi z XML.

Idea SGML i XML – znaczniki opisowe

- ▶ Znaczniki mówią o *znaczeniu* a nie wyglądzie tekstu.
- ▶ Znaczniki otwierające i zamykające.

```
<OSOBA MÓWIĄCA>Hamlet</OSOBA MÓWIĄCA>  
<WYPOWIEDŹ>Być albo nie być.  
    Oto jest pytanie.</WYPOWIEDŹ>
```

Idea SGML i XML – formatowanie

Informacja o wyglądzie poza treścią dokumentu.

- ▶ OSOBA MÓWIĄCA – Arial 14 pogrubiony,
- ▶ WYPOWIEDŹ – Times 12 normaly, wcięcie 1.5 cm.

Hamlet

Być albo nie być.

Oto jest pytanie.

Idea SGML i XML – model

- ▶ Można i należy dostosować zestaw znaczników do problemu.
- ▶ **Model** definiuje słownik pojęć i zależności między nimi (analogia: klasy w UML).
- ▶ SGML i XML pozwala na ograniczenie struktury dokumentu zgodnie z opracowanym modelem (Definicja Typu Dokumentu).

```
<OSOBA MÓWIĄCA>Hamlet</OSOBA MÓWIĄCA>  
<WYPOWIEDŹ><NUDA>Być albo nie być.  
    Oto jest pytanie.</NUDA></WYPOWIEDŹ>
```

Najodpowiedniejszy model

- ▶ **encyklopedia:** <nazwisko>, <imie>, <ur>, <zm>, <wymowa>, <etymologia>, <liczba-mieszk>
- ▶ **prawo:** <promulgator>, <rocznik>, <poz>, <art>, <sąd>, <sygn-wyroku>, <teza>
- ▶ **dokument techniczny:** <part-number>, <function-name>
- ▶ **patenty:** <wynalazca>, <nr-zgłoszenia>

Język – metajęzyk

- ▶ Stan wyjściowy: Wieża Babel (brak wspólnego języka).
- ▶ Wspólny metajęzyk:
 - ▶ znana gramatyka,
 - ▶ jednolita metodologia,
 - ▶ takie same narzędzia.
- ▶ Dowolnie wiele języków specyficznych dla zastosowań.

SGML/XML a HTML

HTML

- ▶ Zestaw znaczników określony przez standard i zamknięty.
- ▶ Znaczenie znaczników określone przez standard.
- ▶ Wygląd znaczników określony przez standard lub przeglądarki.
- ▶ Poprawność w praktyce weryfikowana przez przeglądarki (ile stron się waliduje?...).

XML/SGML

- ▶ Możliwość definiowania nowych znaczników.
- ▶ Ta sama nazwa znacznika może mieć różne znaczenie w różnych zastosowaniach, np. `code` – kod źródłowy programu, kod pocztowy.
- ▶ Można przypisać dowolny wygląd do określonych znaczników (jeśli w ogóle potrzeba).
- ▶ Poprawność ściśle określona przez standard.

XML – uproszczenie SGML

- ▶ Każdy *poprawny strukturalnie* dokument XML jest też dokumentem SGML.
- ▶ Uproszczenie składni i uproszczenie procesu parsowania.
- ▶ Nie są dopuszczalne pewne konstrukcje ułatwiające ręczne tworzenie dokumentów w SGML.
- ▶ Ten sam dokument zapisany w składni XML może zajmować więcej miejsca niż w składni SGML.

Dwie twarze XML

Dokumenty, publikacje...

- ▶ Pierwotne zastosowanie SGML.
- ▶ Człowiek tworzy i czyta dokument.
- ▶ Typowy mieszany model zawartości z wieloma opcjami.
- ▶ Dokumenty przechowywane przez dłuższy czas.

Elektroniczna wymiana danych

- ▶ Nowe zastosowanie XML.
- ▶ Dokumenty przetwarzane automatycznie.
- ▶ Precyzyjna „bazodanowa” struktura.
- ▶ Dokumenty tworzone na czas komunikacji.